

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

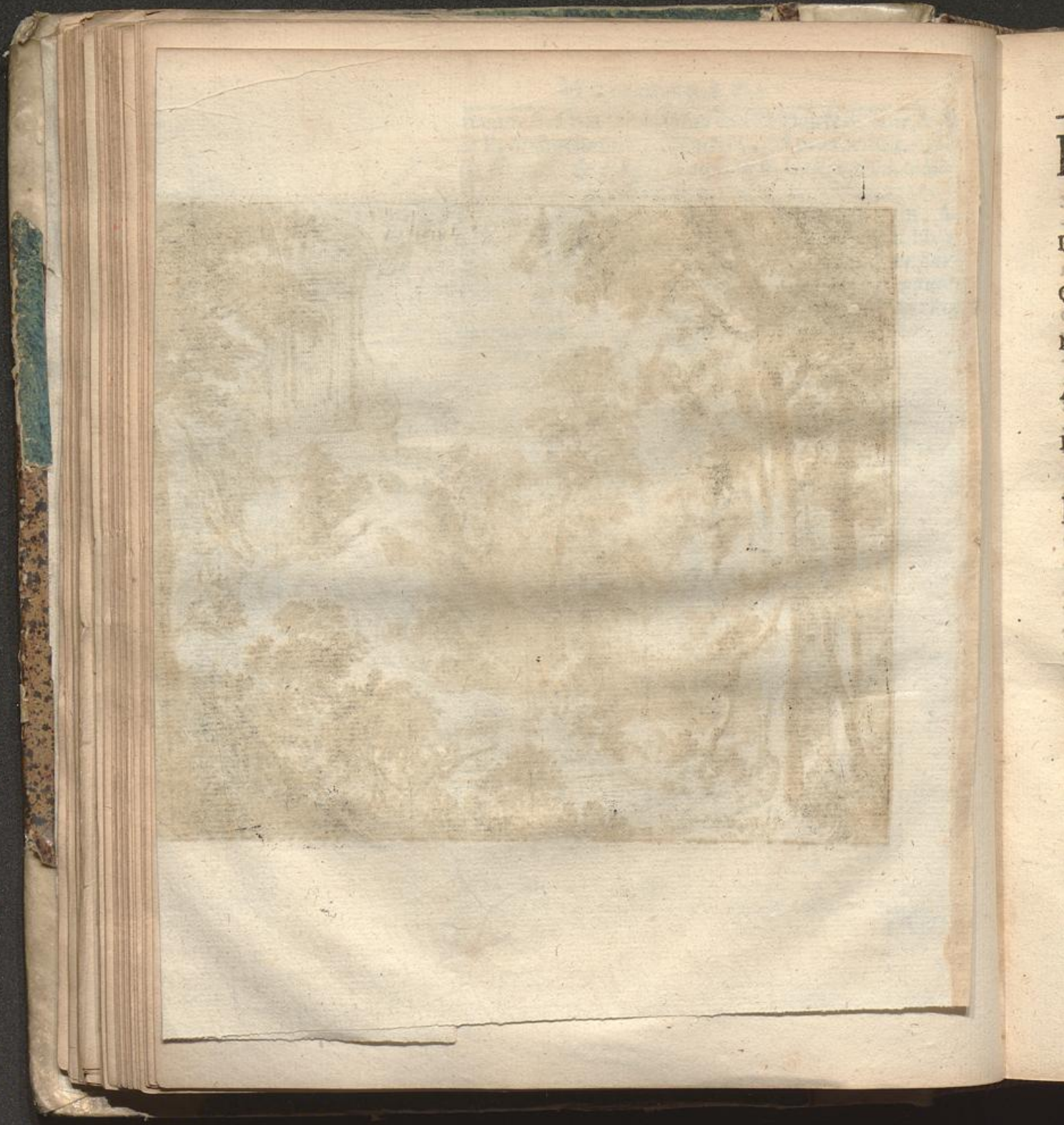
Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>

Lemgoviae, 1714

Fontes Amisii.

urn:nbn:de:hbz:466:1-8040

FONTES AMISII, MEMORIÆ SACRUM

ILLE. EGO. SUM. AMISIUS. SURGENS. HIS. FONTIBUS. AMNIS
OLIM. ROMANA. NOTUS. IN. HISTORIA
QUI. CENTUM. DELABOR. AQUIS. COMITATUS. IN. ÆQUOR
ANTE. PERERRATIS. URBIBUS. ET. POPULIS
NUNC. CAPUT. OCCULTUM. RIMATUS. VALLE. SUB. IMA
FERNANDUS. NIVEO. CONDECORAT. LAPIDE
AT. TIBI. NESTOREI. MERITIS. PRO. TALIBUS. ANNI
LÆTAQUE. PERPETUO. TEMPORA. VERE. FLUANT
ET. NOMEN. FERNANDE. TUUM. SIC. CRESCAT. EUNDO
AUCTA. VELUT. NOSTRÆ. GLORIA. CRESCIT. AQUÆ

FERDINANDUS. DEI. ET. APO-
STOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS
PADERBORNENSIS. COADJUTOR. MO-
NASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS. CO-
MES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BA-
RO. DE. FURSTENBERG.

AD. FONTES. AMISII. ROMANIS. NOTISSIMI. FLU-
MINIS. IN. DITIONE. PADERBORNENSI
NASCENTIS
M. H. P.

HOSPES. VIVE. TUÆ. SORTIS. MEMOR. EN. EGO. PARVIS
NOBILIS. HIC. ORIOR. FONTIBUS. AMISIUS
ET. POSTQUAM. FLUVIIS. INGENTIBUS. AUCTUS. IN. ALTUM
VELA. TULI. VASTO. MERGOR. IN. OCEANO
SIC. UBI. PRINCIPIIS. MORTALIA. TENUIBUS. ORTA
CREVERUNT. MAGNIS. AUCTIBUS. INTEREUNT

G

NO-

FONTE AMISII. N O T Æ.

1. FONTES AMISII.] Quilingua vernacula *Ems* à Mela & Plinio *Amisus*, *Amisia* à Tacito, Strabone *Ἀμισία*, Ptolemæo *Ἀμισίος*, atque inde *Amasus*, *Amasis*, *Amisis* & *Amusus* appellatur. Soliti enim Romani in fluviorum nominibus e in a commutare; exempla in *Alisone*, *Albi*, *Adrana*, *Ambra*, *Amisio*, pro *Elsen*, *Elb*, *Eder*, *Emmer*, & *Ems*. Ex tam variis vero ejusdem rei nomen proferendi scribendique modis, rectissimus is, quo Plinius & Mela antiquiores Tacito, Strabone & Ptolemæo usi, & fluvius ab urbis, castelli & præfidii loco distinguitur: non enim solum *Ἀμισία* & *Ἀμισίος* apud Strab. Ptol. & alios Geographos, verum etiam *Amisia* apud Tacit. lib. 2. *Classis Amisise relicta*, *lævo amne*, oppidum vel munimentum significavit. Cluver. lib. 3. cap. 18, Schildius de Chaucis, lib. 1. c. 9.

2. ILLE EGO SUM AMISIUS.] Clarissimus & nobilissimus amnis. Mela lib. 3. cap. 3. *In Oceanum Amisus*, *Visurgis*, & *Albis clarissimi*. Plin. lib. 4. cap. 14. *Amnes clari in Oceanum defluunt*, *Guttalus*, *Vistillus sive Vistula*, *Albis*, *Visurgis*, *Amisus*, *Rhenus*, *Mosa*. Adamus Bremenf. lib. 1. hist. Eccles. cap. 2. *Nobilissimi Saxonie fluvii sunt*, *Albis*, *Sala*, *Wisura*, *quartus* (situ, non dignitatis ordine, quo Salam longe præcedit,) *ex magnis Saxonie fluminibus est Emisia*, qui *Westvalos à reliquis illius provincie dirimit populis*. Isque oritur in saltu *Padarburnensi*; currit autem, per medios *Fresonum terminos in Oceanum Britannicum*.

3. OLIM ROMANA NOTUS IN HISTORIA.] Præcipue Annalibus Taciti, lib. 1. cap. 60. *Cecinam cum quadraginta cohortibus Romanis, distrabendo hosti, per Bructeros ad flumen Amisiam mittit. Quantumque Amisiam & Luppiam amnes inter, vastatum. c. 36. Mox reducto ad Amisiam exercitu, legiones classe, ut advenerant, reportat. lib. 2. cap. 8. Usque ad Amisiam flumen, secundâ navigatione pervebitur. Classis Amisise relicta, lævo amne. cap. 23. Plures Cesar classi impositas per fluvium Amisiam Oceano invexit.* In Strabone lib 7. *Inter bos*

bos & alia sunt navigabilia flumina, de quibus est Amisia, in quo Bructeros Drusus navali praelio vicit.

4. QUI CENTUM DELABOR. AQUIS COMITATUS IN ÆQUOR.] Mela, Plin. supra citati num. 2. in *Britannicum*. Adamus Brem. ad *Aquilonem*, sive *Borealem Oceanum*. Strabol. 7. infra *Embdam*, illustre in Frisia emporium, evolvitur. Ifac. Pont. lib. 1. orig. Franc. cap. 9. longissimum enim cursum tenet, & quod si Martiano Heracleotæ fides habenda, in periegesi orbis à fontibus Amisii ad ostia numerat stadia 2310. plurimosque interim amnes recipit, atque in Oceanum defert: Quos inter nobiliores censentur, *Wersa* seu *Wesa* infra *Telgetum*, *Alpha* Monasteriensis ad *Schoneflitam*, haud procul *Linga*, *Alpha* Tecklenburgicus, ad *Meppenam Hasa*, ad *Ortum Sosta* in *Amisium* confluentes.

5. ANTE PERERRATIS URBIBUS.] Falso inter urbes, quas *Amisius* pererrat, *Althamer*, in Tac. de morib. Germ. *Paderbornam*, *Bekenam*, *Monasterium* & *Osnabrugum* numerat: nam partim longiore, partim breviori intervallo ab iis distat. Quas autem vere alluat, tabulæ geographicae demonstrant; nimirum *Ritbergam*, *Windenbruggum*, *Rhedam*, *Varendorpium*, *Telgetum*, *Rhenam*, *Lingam*, *Meppenam*, ubi *Hasa*, ut dixi, altero *Caroli M.* cum *Saxonibus* praelio & victoria inclytus annis, confluit; pervagatus inde paludosa & sterilia loca, inque *Frisiæ* aditu, *Sosta* auctus, & relicto ad sinistram *Dollarto* lacu, ad dextram vero *Embda* civitate, immenso ore in Oceanum effunditur.

6. ET POPULIS.] *ANSIVARIIS* olim, qui pulsi à *Chaucis Frisorum* limitaneos agros occupavere, Tacit. 13. Ann. & nomine quaesito ab *Amisio*, aliter *Ampsiarii* vocantur. Cluver. Germ. antiq. lib. 3. c. 16. *ANGRIVARIIS*, quorum defectio à tergo *Cæsari Germanico* ab *Amisia* ad *Vifurgim* profecto, & castra in *leva* metanti nuntiata. Tac. 2. Annal. Cluver. Germ. antiq. lib. 3. cap. 14. *BRUCTERIS*, quos in *Amisia* *Drusus* navali praelio vicit, Strabol. 7. & filius *Drusi* *Amisiam* & *Luppiam* amnes inter, haud procul *Teutoburgiensi saltu* vastavit, Tac. 1. Ann. *CHAMAVIS*, qui *Bructeris* veris & antiquis *Amisii* accolis pulsus &

excisis, cum *Angrivariis* in sedes eorum migraverunt. Tac. de morib. Germ. Cluv. Germ. antiq. l.3. c.14. CHAUCIS Isac. Pont. l. c. orig. Franc. cap. 9. Altham. in Tac. de morib. Germ. Cluv. l.3. c. 18. & FRISIIS, de quibus Ptolemæus l.2. c.12. *Frisii usque ad Amisiam, post hos Chauçi parvi.* Hodie post *Frisios Westphalos*, atque ex horum genere *Monasterienses, Rbedenses, Osnabrugenses, Ritbergenses & Delbruggienses* pererrat.

7. IN DIOECESI PADERBORNENSI NASCENTIS.] Non in montibus *Hassicis*, ut Altham. in Tac. de morib. Germ. nec è saltu Teutoburgienfi, qua der *Stapelagerberg* dicitur, ut Hamelmannus nugatur in genealogia Comitum Lippiensium; neq; in in Comitatu *Ritbergico*, uti Stangevolius l.2. Ann. circuli Westphal. sed in vasto & arenoso deserto *Sende*, profunda vestitaque arboribus vallis, circa quam vasta planities, lenta ac copiosa scaturigine turgentem, 40. stadiis à fontibus Luppiaë effundit.

8. SIC UBI PRINCIPIIS MORTALIA.] Alteram, quam hic subjecimus, Amisii inscriptionem ex ipso monumento documentum reputes velim. Initia nimirum ingentium fluminum ex parvis fontibus; inde rivis atque amnibus undique influentibus intumescunt, donec pleno aquarum impetu & Neptuni pompa devolvantur in mare. Ibi nomen, ibi fluxum, ibi alveum amittunt, sistuntque cursum tanquam ad metam à Deo præscriptam, qui & Oceano limites posuit. Ita Amisius, Vidrus, Luppia, Visurgis, Albis, Rhenus, postquam cæteros ad se traxere fluvios, se demum abscondunt. Hunc in modum videas ex parvis initiis maximas quasque urbes excrevisse, arte naturæ opera imitante. Una Roma hoc docet, quæ pastoritia juvenum manu à Romulo collecta, in eam potentiam, qua post orbi dominata est, assurrexit. Idem celebrium per Europam urbium ortus; sed nostra hic cum primis spectare libet. *Nullas Germanorum populis urbes habitari satis notum esse*, scribit Tac. de morib. Germ. *nec pati quidem inter se junctas sedes, colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit.* Eo tençteri cæteri; Transrhenani populi missa ad Ubios legatione postularunt ab iis, ut pro communi gentis societate *muros Coloniae munimenta, servitii detraherent, etiam fera animalia, si clausa teneas, virtutis*

tutis oblivisci. Tacit. l. 4. Hist. Hæc & C. Julii Cæsaris de bell. Gall. l. 6. Senecæ lib. de gubernat. mundi, Plinii, Herodiani lib. 7. Capitolini in Maxim. assertio. Quin post Taciti ætatem ad Carolum M. nullæ per Saxoniam civitates, in quibus ex Canonum sacrorum præscripto Episcoporum sedes collocaret, uti ipse querebatur Carolus. Hinc illas in frequentioribus vicis & castellis posuit. Verum in quas urbes villæ ac vici illi, Christianorum cultu, post excreverint, testis Brema, Osnabruga, Minda, Verda, Monasterium, Paderborna, Halberitadium, Hildesium, Hamburgum, ne quid de Magdeburgo dicam, & aliis Episcoporum sedibus. Erfurtum cum se primum mœnibus integeret, D. Bonifacius *Paganorum rusticorum urbem* appellabat. Serar. lib. 3. rer. Mogunt. not. 29. Idem aliarum urbium ortus, cum primis ab Henrici Aucupis regno, quæ ex villis in vicos, ex vicis in oppida, ex oppidis in civitates ac potentes urbes etiam dominis suis formidandas emerferunt. Sed & magnarum urbium occasus aspicias. Bardevicum olim apud nos, Julinum & Wineta, urbium nobilissimæ, emporiaque celeberrima, modo vix sua vestigia monstrant. Meibom. in Bardev. Ita quæ olim, teste Ovid. l. 13. Metamorph.

----- *Magna fuit censuque virisque,
Nunc humilis veteres tantum modo Troja ruinas,
Et pro divitiis tumulos ostendit avorum.
Clara fuit Sparte, magna viguere Mycena.
Oedipodionia, quid sunt nisi nomina Thebae?
Quid Pandionia restant nisi nomen Athene?*

Sic omnes, quæ usquam rerum potiuntur urbes, ubi fuerint aliquando quæretur, & vario exitii genere tollentur Seneca ep. 71. Stant interim nostræ per Germaniam urbes, & quot tamen sua fata expertæ? quæque liberæ erant, in alterius imperium transire: cum supra libertatem ingenia se ferrent: *Et quæ alia res civiles furores peperit, quam nimia felicitas?* Florus l. 3. c. 12. Luxus, superbia, Religionis contemptio, cæteraque civium mala, quam multas pessum dederunt? magna flumina, non nisi ubi maxima sunt, absorbentur a mari. Qui urbium, idem Rerum publicarum & Regnorum ex modicis initiis ortus pro-

gressusque ad potentiam. In quo non aliud prius demirere, quam ipsorum Regum ac Cæsarum fata, familiarum nimirum occasus & vicissitudines, dum sceptrum ab una regnatrice domo tam cito translata ad aliam. Quam brevis possessio in Augusti, Constantini M., Theodosii M., Caroli M., Ottonis M. aliisque Cæsarum filiis ac nepotibus? In nulla adhuc Augustorum familia constantior Imperii corona, quam in Auftriaca CX XIV. Cæsarum successione. Quam in divino munere, tam salutari Reipubl. Christianæ bono, agnoscit Christianus orbis. Quoquo id demum recidat, Taciti dictum solatio sit, lib. 3. Ann. *Principes mortales esse, rempublicam æternam.* Uti magna flumina intra suos alveos decurrunt; cætera quæ humana sunt, *certis eunt temporibus, nasci debent, crescere, extinguui.* Seneca in Epist. Imo citius ac sapius, ut Lucan. lib. 1.

*In se magna ruunt. Letis hunc Numina rebus
Crescendi posuere modum.*

DEL-